

Konzervatorsko-restauratorski radovi na tabernakulu glavnog oltara Crkve sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu

DANA BULJAN CYPRYN

1. Uvod

Konzervatorsko-restauratorski radovi na tabernakulu glavnog oltara provodili su se u Restauratorskom centru Hrvatskog restauratorskog zavoda u Ludbregu od 2009. do 2013. godine. Radovi su obuhvatili dokumentiranje stanja *in situ* i preventivnu zaštitu najugroženijih dijelova, demontažu i transport. Istrazivanja su provedena krajem 2009. godine, početkom 2010. godine izrađen je elaborat s prijedlogom radova. Tijekom 2010. godine oltar je preventivno podlijepljen *in situ* prije demontaže, a nakon demontaže i transporta u RC Ludbreg provedena je dezinfekcija *anoxo* metodom u komori RC-a u Ludbregu. Godine 2011. provedeni su kompletni konzervatorsko-restauratorski radovi na tabernakulu, a 2013. godine radovi na 4 anđela s istog tabernakula.

Crkva sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu, Koprivničkog dekanata, jedna je od najvrijednijih baroknih objekata u Podravini. Nalazi se u središtu naselja na blagom uzvišenju okružena grobljem. Župa se spominje u popisima iz 1334. i 1501. godine, a u 15. i

16. stoljeću spominje se zidana (gotička) crkva, koja je 1603. godine srušena za vrijeme invazije Turaka. U vizitacijama iz 1659. godine spominje se novosagrađena drvena crkva podignuta na temeljima stare, ali je u to doba već i ona bila u lošem stanju. Glavni oltar bio je zidani, a imao je oltarnu palu i dva svetačka kipa. Do 1665. godine podignuta je nova i veća drvena crkva, ali je i ona 1688. godine srušena i na njenom je mjestu sagrađena nova, također drvena crkva na kamenim temeljima, dok je zvonik do visine crkve bio od kamena. Po obliku i materijalu može se pretpostaviti da stoji i danas. Do sredine 18. stoljeća (1742. – 1748.) gradi se današnja crkva, koja se prislanja na stari zvonik (koji se ujedno povisuje), a u nju su prenijeti glavni oltar i 2 bočna oltara iz stare crkve.

Jednobrodna crkva, pravokutnog tlocrta s poligonalnim svetištem, uz koje je sakristija te zvonikom ispred pročelja. Početkom 19. stoljeća umjesto drvenog tabulata dobiva svod, a 1844. godine postavljena je barokna lukovica.

Osobitu vrijednost predstavljaju zidne slike u svetištu nastale oko polovice 18. stoljeća.

Još nije do kraja razjašnjeno autorstvo fresaka: spomenica kao autora spominje pavlinskog redovnika Nikolu Bolloa, Rangerovog učenika, dok su današnji stručnjaci uglavnom suglasni kako bi autor najvjerojatnije trebao biti Anton Lerchinger. Na freskama je prikazan život, smrt i apoteoza sv. Ivana Krstitelja što se, zajedno s naslikanim retablom i palom, skladno uklapa u arhitektonsko-skulptorsku cjelinu svetišta.

Crkvu je nekada obuhvaćao cinktor unutar kojega je bilo groblje. Od nekadašnje cinkture, koja je morala biti srušena kako bi se groblje moglo širiti, danas je ostao sačuvan samo glavni ulaz i portal na sjevernoj strani parcele kroz koji vodi i glavni put do ulaza u crkvu. Od inventara ističe se proповјeдаonica iz 1756. godine, dva bočna oltara Majke Božje Svijećne i sv. Ante Padovanskog (Ladislava) iz 18. stoljeća, krstionica te glavni oltar sv. Ivana Krstitelja s početka 19. stoljeća.

2. Opis predmeta

PREDMET: tabernakul glavnog oltara sv. Ivana Krstitelja

LOKALITET: Koprivnički Ivanec

OBJEKT: Crkva sv. Ivana Krstitelja

DATAČIJA: oko 1778. godine

AUTOR: skulpture Josipa Holzingera

DIMENZIJE: 125 x 275 x 60 cm

Cjelinu glavnog oltara čine iluzionistički oslikana apsida i drveni tabernakul smješten na zidanoj menzi. Tabernakul je izrađen od lipovine i jelovine u 3 dijela. Stoji na niskom drvenom podestu koji je također sastavljen od 3 dijela te se sastoji od središnjeg višeg cilindričnog dijela s rotirajućom nišom koje je sa strana flankirana niskim, ravnim bočnim krilima. Bočna krila pričvršćena su drvenim tiplama na središnji dio. Prednja ploha središnjeg dijela konveksno je izvučena i otvorena rotirajućom duplom nišom. U jednoj od niša su ugravirani simboli euharistije: žito, vinovaloza i kalež s Kristovim monogramom, a na vrhu je apliciran *rocaille* ukras. Ispod niše nalazi se svetohranište s vratima. Vijenac kojim je zaključen tabernakul, podupiru volute koje se nalaze sa svake strane niše. Sa svake strane na vijencu nalazi se manja skulptura anđela. S obje bočne strane tabernakula vijenac nose volute bočnih krila. Volute se nastav-

ljaju u ravno profiliranu traku koja se izvija u konkavnokonveksnoj liniji. Bočna krila zaključena su volutama, koje su ujedno i podest klečecim skulpturama većih anđela.

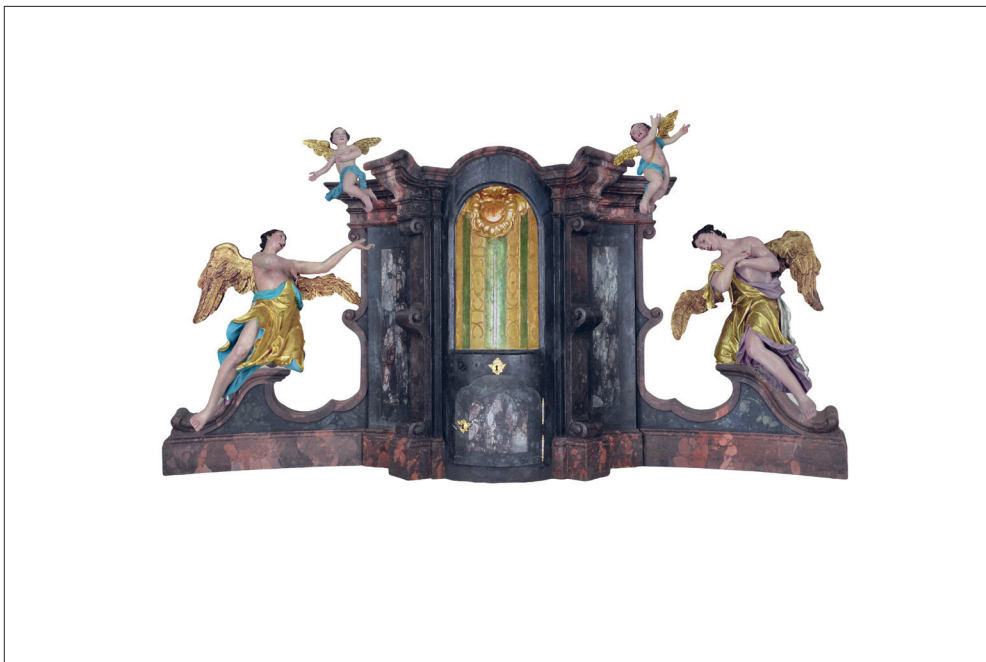
Skulpture velikih anđela na tabernakulu glavnog oltara u Koprivničkom Ivanecu, kao i onih u Kuzmincu u Podravini (oko 1778. godine) „pokazuju u svojoj tipologiji blizinu Holzingera“ koji je djelovao na području sjeverozapadne Hrvatske u 2. polovici 18. stoljeća. Lijevi veliki anđeo lijevom nogom kleči na voluti dok je desna noga ispružena i blago savijena. Tijelo je okrenuto prema naprijed, desna ruka je savijena i dodiruje prsa, a lijeva je ispružena prema sredini tabernakula. Glava je blago savijena ulijevo. Desni anđeo je tijelom okrenut prema naprijed i kleči desnom nogom na voluti dok je lijeva ispružena prema dolje. Ruke su prekrížene na prsima, a glava i ramena su pognuti u desnu stranu. Obje skulpture su na volute pričvršćene drvenim tiplama i žicama.

3. Zatečeno stanje

Drveni nosilac na arhitekturi tabernakula i na skulpturama velikih klečecih i lebdećih anđela je crvotočan, što je naročito vidljivo na stražnjoj strani bez slikanog sloja gdje je vidljivo puno rupica. Osim toga, nosilac je rasušen pa su vidljive pukotine na mjestima spojeva uslijed oslabljenog veziva. Na tim mjestima su vidljiva i najveća oštećenja slikanog sloja (polikromije i pozlate) koji se nadigao i otpao. Originalna polikromija je u prilično dobrom stanju, tek mjestimično je popucala ili nedostaje. Međutim, izvorni slikani sloj je preslikan uljanim i kovnim bojama. Rotirajuća niša tabernakula je s jedne strane pozlaćena i nije preslikana, dok je druga u originalu pozlaćena šlagmetalom i preslikana više puta. Jače su oštećeni donji slojevi tabernakula koji se nalaze u dodiru s menzom. Tabernakul je sa stražnje strane zatvoren daskama, koje su međusobno zabijene čavlina, dok je otvor središnje niše zatvoren drvenom pločom, pribijenom čavlina. Inkarnati skulptura anđela također su bili preslikani.

Sl. 1. Tabernakul glavnog oltara u crkvi sv. Ivana Krstitelja prije radova (snimila: D. Buijan Cypryn, HRZ, 2009.).

Sl. 2. Tabernakul nakon provedenih konzervatorsko-restauratorskih radova. (snimila: D. Buijan Cypryn, HRZ, 2013.).

4. Opis konzervatorsko-restauratorskih zahvata

Nakon istraživanja, utvrđeno je da je drveni nosilac u manjoj mjeri oštećen crvotočinama. Polikromija je mjestimično nadignuta i otpala do nosioca ili krede. Istraživanjima provedenima na oltaru utvrđeno je da je oltar preslikan u više slojeva, ali da je preslik moguće ukloniti bez oštećivanja izvornog slikanog sloja.

Podvrgavanjem oltara kompletnom konzervatorsko-restauratorskom postupku, uklonjeni su daljnji uzročnici propadanja: dezinfekcijom se uklonila aktivna crvotočina, uklonili su se čavli koji korodiranjem oštećuju drveni nosilac, podlogu i slikani sloj. Nakon stolarskih i drvorezbarskih radova izvršeno je mehaničko uklanjanje slojeva preslika s arhitekture tabernakula, nakon čega je kemijski uklonjen stari požutjeli lak s originalne mramorizacije. Izvedeno je kemijsko čišćenje preslika na skulpturama anđela. Sva oštećenja *kitana* su, kredirana i nivelirana, nakon čega su uslijedili pozlatarski radovi na niši tabernakula i na draperijama anđela te retuš mramorizacije i inkarnata skulptura.

Sve konzervatorsko-restauratorske radove izveli su djelatnici RC-a Ludbreg: Dana Buljan Cypryn (voditeljica radova), Stanko Kirić, Zlatko Kapusta, Dijana Črepinko i Roko Cypryn Buljan.

Literatura

- BARIČEVIĆ, Doris: *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*. Zagreb, 2008.
- CEVC, Anica: *Anton Jožef Lerhinger*. Ljubljana: Narodna galerija u Ljubljani (katalog izložbe), 2007.
- FELETAR, Dragutin: *Kulturno-povijesni spomenici općine Koprivnica*. Koprivnica, 1992.
- FELETAR, Dragutin: *Sakralno barokno graditeljstvo u općini Koprivnica s posebnim osvrtom na crkve u Kuzmincu i Koprivničkom Ivancu*. // Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin 6-1, Varaždin, 1994., 59-78.
- REPANIĆBRAUN, Mirjana: *Prilog istraživanju baroknog slikarstva u Hrvatskoj – zidne slike u Višnjici i Koprivničkom Ivancu*. // Radovi Instituta za povijest umjetnosti 36, Zagreb, 2012., 141-152.